

16. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: около 100 000 слов, терминов и фразеологических выражений / под ред. Л.И. Скворцова. 26-е изд., испр. и доп. М.: Оникс, 2009. 1359 с.
17. Большой энциклопедический словарь, 2-е изд., перераб. и доп. М.: Большая Российская энциклопедия», 1998. 1456 с.
18. Jaschke, Hans-Gerd: Politischer Extremismus / VS Verlag fur Sozialwissenschaften. GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2006.
19. Об угрозе для демократии со стороны экстремистских партий и движений в Европе: Резолюция ПАСЕ от 29 сентября 2003 г. (26-е заседание) № 1344. URL: [https://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/\[russian_documents\]/\[2003\]/\[Sept_2003\]/Res%201344%20Rus.asp](https://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/[russian_documents]/[2003]/[Sept_2003]/Res%201344%20Rus.asp)
20. Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом от 15.06.2001. URL: http://www.mid.ru/foreign_policy/international_safety/crime/-/asset_publisher/3F5Lz sLV5x4R/content/id/579622
21. Конвенция Шанхайской организации сотрудничества по противодействию экстремизму 2017 г. URL: [http://ecrats.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20\(русский\).pdf](http://ecrats.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20(русский).pdf)
22. Устинов В.В. Обвиняется терроризм. М.: Олма-Пресс, 2002. 416 с.
23. Хлебушкин А.Г. Уголовно-правовая политика Российской Федерации в сфере охраны основ конституционного строя: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Санкт-Петербург, 2016. 480 с.
24. Тимошенко В.І. Політико-правова характеристика екстремізму. ScienceRise. Juridical Science. 2017. № 2. С. 21-25.

УДК 343.13

Кіцен Наталія Валентинівна

канд. юрид. наук,
доцент кафедри кримінальної юстиції
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Розглядається глибокий аналіз національного та міжнародного законодавства, загальний порядок судового розгляду у суді першої інстанції, виявлено наслідки неприбуття учасників судового провадження, значну увагу приділено правам та обов'язкам присутніх у залі судового засідання, аналіз заходів до порушників порядку судового засідання, виявлення заходів забезпечення кримінального провадження, обґрунтування особливості проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.

На фундаментальному рівні автором досліджено окремі аспекти судового розгляду у суді першої інстанції, обґрунтовано зв'язок сучасного законодавства України з міжнародним правом, що дало можливість переосмислити деякі положення національного законодавства, викласти в авторському розумінні рішення комплексу проблем правового регулювання судового розгляду у суді першої інстанції в кримінальному процесі України.

Встановлюючи, що правосуддя здійснюється виключно судами, автор виходить із того, що правовий статус суду, його функції та суворо визначений порядок діяльності створюють такі переваги в забезпеченні правильного застосування правових норм і закріплення законності в країні, які не може мати жодна форма державної діяльності. Прикладом цього є кримінальний процес і його одна з основних стадій – провадження у суді першої інстанції.

Автор вважає, що необхідність точного і правильного додержання кримінального процесуального законодавства при здійсненні судового розгляду спрямовано на додержання встановлених законом процесуальних гарантій всіх учасників кримінального провадження. Це необхідно для забезпечення всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин в кримінальному провадженні, виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, постановлення законного, обґрунтованого та вмотивованого судового рішення.

Ключові слова: безперервність судового розгляду, судовий розпорядник, незалежність суддів, зупинення судового провадження, відеоконференція.

In-depth analysis of national and international legislation, general procedure of court proceedings in the court of first instance, consequences of non-attendance of participants of court proceedings, significant attention paid to the rights and responsibilities of those present in the courtroom, analysis of measures to violators of court proceedings, detection proceedings, substantiation of peculiarities of procedural actions in videoconference mode during court proceedings.

At the fundamental level, the author explores certain aspects of judicial review in the court of first instance, substantiates the connection of modern legislation of Ukraine with international law, which made it possible to rethink some provisions of national law, to present in the author's understanding the complex of problems of legal regulation of trial in court the criminal process of Ukraine.

In establishing that justice is done exclusively by the courts, the author proceeds from the fact that the legal status of the court, its functions and strictly defined order of activity create such advantages in ensuring the correct application of legal rules and consolidation of law in a country that no form of state activity can have. An example of this is the criminal process and its one of the main stages - the trial in the court of first instance.

The author considers that the need for accurate and correct observance of the criminal procedural legislation in the course of judicial proceedings is aimed at observing the procedural guarantees of all participants of criminal proceedings established by law. This is necessary to ensure a comprehensive, complete and objective examination of the circumstances of the criminal proceedings, to identify the causes and conditions conducive to the commission of criminal offenses, to issue a lawful, substantiated and reasoned judgment.

Keywords: continuity trial court administrator, judicial independence, stopping the proceedings videoconference.

Постановка проблеми. Процес демократизації суспільства та відповідні зміни, що відбуваються в Україні, викликають необхідність посилення боротьби зі злочинністю в її сучасних проявах і підвищення ролі правосуддя у суспільному житті. Вирішення цих завдань пов'язане з поєднанням законодавчих і організаційних заходів, використанням досягнень науково-технічного прогресу та зумовлює прийняття нових кримінальних та кримінально-процесуальних норм, реформування судових та правоохоронних органів, а також наукового та методичного забезпечення боротьби зі злочинністю.

Одним з інститутів кримінального процесуального права, який піддався суттєвим змінам у зв'язку з прийняттям нового КПК України, став інститут судового провадження. Зміст реформування полягає в тому, щоб позбавити суддю обвинувальної функції і встановити тільки елементи, які відповідають загальним положенням розгляду кримінального провадження, встановлення вини обвинуваченого, проголошення вироку, таким чином, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, а до кожного учасника судового провадження була застосована правова процедура, щоб винна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, була притягнута до кримінальної відповідальності в міру своєї вини.

Аналіз дослідження даної проблеми. Теоретичні положення судового розгляду кримінальної справи були предметом розгляду з боку Г. І. Алейникова, М. І. Бажанова, Л. О. Богословської, В. Д. Бринцева, Е. Г. Веретехіна, В. І. Власова, М. І. Гродзінського, Ю. М. Грошевого, П. Д. Давидова, Т. М. Добровольської, В. І. Зажицького, В. Т. Маляренко, В. О. Попелюшко, Ю. І. Стецовского та ін.

Наукові дослідження судового розгляду у суді першої інстанції були предметом розгляду з боку низки вчених, а саме: О. А. Петуховського, Ф. Стефанюка, Б. Стичинського, В. Н. Циганаш, Т. Б. Чедменов, Л. В. Юрченко та ін., які розглядали теоретичні положення судового провадження та надали пропозиції щодо його удосконалення.

Метою даною статті є системне дослідження загальних положень судового розгляду у суді першої інстанції.

Виклад основного матеріалу. Судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов'язковою участю сторін кримінального провадження. У судове засідання викликаються потерпілий та інші учасники кримінального провадження.

Суд першої інстанції при розгляді справи повинен безпосередньо дослідити докази в справі: допитати підсудних, потерпілих, свідків, заслухати висновки експертів, оглянути речові докази, оголосити протоколи та інші документи. Судове засідання в кожній справі відбувається безперервно, крім часу, призначеного для відпочинку. Розгляд тими самими суддями інших справ до закінчення початої справи не допускається.

Підтримання порядку під час судового засідання покладається на суддю, який розглядає справу одноособово, або на головуючого при колегіальному розгляді справи. Всі учасники судового розгляду, а також усі присутні в залі судового засідання повинні беззаперечно виконувати їхні розпорядження.

Безперервність судового розгляду – це один із принципів судочинства, сутність якого полягає у тому, що розгляд судом кримінального провадження і прийняття у ньому рішення відбуваються безперервно, крім часу, призначеного для відпочинку. Безперервність судового розгляду означає, що суд не може приступати до розгляду інших справ та проваджень, доки не ухвалить рішення у розглядуваному кримінальному провадженні.

Принцип безпосередності сприяє цілісності судової процедури, концентрації уваги на кульмінації судової справи – судовому рішенні. Дія даного принципу забезпечує врахування усіх обставин справи у загальному логічному їх контексті, що дає цілісне уявлення про докази. Безперервність судового процесу є підставою для оцінки доказів у їх сукупності, що дає можливість правильно кваліфікувати правовідносини, які були предметом дослідження у судовому засіданні. Саме безперервність судового процесу сприяє оперативності розгляду кримінальних справ.

Поведінка учасників судового розгляду не повинна впливати на рішення суддів у кримінальному провадженні. Суддя може спиратися тільки на закон та керуватися принципами законності і верховенства права, а якщо хтось із учасників судового розгляду намагається здійснити незаконний вплив на суддю шляхом прояву неповаги до нього, нехтування його зауваженнями, то ця особа має нести відповідальність, передбачену законом.

У разі порушення порядку під час судового засідання, в тому числі за непокору розпорядженням головуючого, до учасникам процесу та інших осіб, присутніх в судовому засіданні, можуть бути застосовані заходи примусу. До них відносяться: попередження, видалення із залу засідання, штраф.

Аналіз судової практики засвідчив, що суди в основному дотримуються вимог кримінального процесуального закону при призначенні експертиз (в т.ч. додаткових, повторних, комісійних і комплексних), при цьому в ухвалах мотивують підстави їх призначення, на розгляд експертів ставлять питання, які входять до їх компетенції.

Проте є випадки, коли при призначенні експертиз вище наведені норми судами не дотримуються, підстави призначення експертиз належно не мотивуються, на вирішення експерту ставляться правові питання, вирішення яких віднесено до компетенції суду.

Повторна експертиза призначається, коли є сумніви у правильності висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю чи з тим, що він суперечить іншим матеріалам справи, а також за наявності істотного порушення процесуальних норм, які регламентують порядок призначення і проведення експертизи.

Заходи забезпечення кримінального провадження під час судового провадження застосовуються з метою досягнення дієвості судового провадження. Законом передбачається застосування заходів забезпечення кримінального провадження на підставі ухвали суду. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо в ході судового провадження не буде доведено стороною

кримінального провадження з наданням конкретних доказів, що а) встановлений під час судового розгляду ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення є таким, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; б) потреби судового розгляду виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні сторони кримінального провадження; в) завдання, для виконання якого сторона кримінального провадження звертається із клопотанням, реально може бути виконано.

Підставами для застосування заходів забезпечення кримінального провадження КПК визначає: існування обгрунтованої підозри щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться у клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням.

Зупинення судового провадження – це вимушена перерва у провадженні, за наявності підстав, що унеможливають проведення судового розгляду та ухвалення остаточного рішення. Законодавцем визначено дві підстави супинення судового провадження: а) ухилення обвинуваченого від суду; б) захворювання обвинуваченого на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу.

Аналіз законодавства деяких держав свідчить про те, що формою відповідного медичного висновку про неможливість продовження як досудового розслідування, так і судового провадження за підстави тимчасового захворювання особи можуть бути від чітко невизначених до прямо визначеного виключно судово-медичного висновку державної медичної установи.

Будь-яке кримінальне провадження має бути здійснене з дотриманням вимог закону щодо забезпечення розумного строку. Тому суд може прийняти рішення про проведення

дистанційного судового провадження з метою забезпечення оперативності судового провадження.

Перелік підстав для проведення дистанційного судового провадження не є вичерпним; законодавець надав суду можливість приймати таке рішення і за наявності інших підстав, які суд визначить як достатні. Приводами для ухвалення судом рішення про здійснення дистанційного судового провадження можуть бути: 1) власна ініціатива суду; 2) відповідне клопотання сторони чи інших учасників кримінального провадження.

Суттєвою вимогою до дистанційного судового провадження є забезпечення під час застосовування технічних засобів і технологій належної якості зображення і звуку. При цьому у разі, якщо судове провадження здійснюється дистанційно, це не позбавляє суд від обов'язку дотримуватися принципу гласності та відкритості судового провадження. Також суд зобов'язаний забезпечувати інформаційну безпеку.

Література:

1. Загальна декларація прав людини [прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року]. Права людини. Міжнародні договори України, декларації; документи. К., 2012. 564 с.

2. Європейська Хартія про статус суддів [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_236/print 1452778112 829501

3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р.: станом на 1 берез. 2015 р. – К.: Скіф, 2015. – 48 с.

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 9–13. Ст. 88.

6. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року [Електронний ресурс] Режим доступу: www.rada.gov.ua

7. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: затв. Законом України від 14 жовт. 2014 р. № 1699-VII. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 87. Ст. 2473. С. 134.

8. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua

9. Баймуратов М. Актуальні проблеми національної імплементації Україною норм міжнародних конвенцій. *Юридична Україна*. 2013. № 1. С. 33-36.

УДК 343.9

Юрчишин Василь Миколайович

д-р юрид. наук, доцент,
почесний працівник прокуратури України,
завідувач кафедри кримінальної
юстиції Чернівецького юридичного інституту
НУ «ОЮА»

ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ

Публікація присвячена дослідженню повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в протидії корупції. Охарактеризовано нормативно-правову основу діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Проаналізовано її роль щодо протидії корупції в розрізі конституційних функцій прокуратури.

Корупція вважається негативним явищем, яке загрожує національній безпеці, демократичному розвитку держави та суспільства, конституційному ладу України. Корупційні прояви підривають авторитет країни, перешкоджають функціонуванню державного апарату, обмежують конституційні права і свободи людини та громадянина, порушують принципи верховенства права, встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектору, знищують морально-етичні цінності, дискредитують державу на міжнародному рівні. Корумпованість українського суспільства визнана однією з перешкод на шляху до інтеграції України в європейський простір. Прокуратура України посідає центральне місце в системі правоохоронних органів у сфері боротьби з корупцією. Вона здійснює протидію корупції шляхом реалізації